

Aquella Barcelona del 14

Manel Aisa Pàmols



La primera guerra mundial que s'inicia a l'agost de 1914 comporta un debat a Espanya entre partidaris dels aliadòfils i germanòfils, mentre que en el moviment llibertari europeu i també a Espanya, el debat se centra principalment entre els aliadòfils i els pacifistes (no bel·ligerants), amb una clara disposició pacifista antiviolenta, criteri que acabarà per imposar-se davant la irracionalitat de qualsevol guerra, els pacifistes a la veïna França estaven impulsats per un jove l'anarquista Louis Lecoin.

Per aquells dies, la catalana Roser Dolcet que es troba a París exiliada per una vaga del Tèxtil, de temps enrere a Sabadell el 1913, fa campanya antimilitarista per la qual cosa deu amagar-se i fugir de la capital ja que la gendarmeria va darrere d'ella.

La nova situació bèl·lica a Europa va afavorí l'oligarquia espanyola i, en gran mesura també, a la burgesia catalana, l'enriquiment fàcil va conèixer el seu màxim esplendor gràcies a l' infortuni europeu, sectors com el tèxtil i el metall van obtenir grans carteres de comandes i el seus respectius beneficis econòmics. Però aquesta acumulació de treball i capital no va repercutir en cap moment en els obrers, que van seguir cobrant salaris de misèria que amb prou feines cobrien les necessitats més elementals, així cada dia era més gran la bossa dels "Sense Pa".

L'abundància de diners va provocar la inflació econòmica; que en definitiva en una Espanya teòricament més rica, l'espanyol mitjà o de classe obrera era cada dia més pobre.

Veiem així que avançat el conflicte bèl·lic a Europa, s'inicia un nou període d'emigració cap a Barcelona de manobre del camp de diferents indrets de la península que sense a penes prestacions vivent confinats en barraques o habitacles de molt poca qualitat.

Mentrestant, la burgesia catalana feia gala pública i ostentosa i alhora amb molta pompositat, amb uns luxes que fregaven els estridents, dels quals feia gala la burgesia catalana en els seus correrries i gresques nocturnes a la Rabassada, American Lake de Gavà, Lió d'Or, l'Edèn, Maison Dorée.

Àngel Pestaña descriu molt bé la situació d'aquells anys quan diu: Els diners va córrer a dojo, i paral·lela a aquest corrent inesgotable, va créixer el desig insaciable de posseir-lo. La satisfacció de vanitats i de concupiscències empenyia a poc a poc cap a aquest camí, i com no resultava materialment molt penós guanyar unes quantes pessetes, amb que satisfer aquests vicis i aquestes concupiscències, d'aquí que molts s'inscrivissin al servei d'un o d'un altre bel·ligerant.¹

A tot això, mentre durava la cruel guerra mundial, Barcelona es va convertir en refugi d'àmplies capes de la societat europea; és a dir, des de sectors obreristes, pacifistes, desertors, fins a homes i dones dels moviments culturals i artístics europeus, com ara Francis Picabia, que arribà a editar el primer número de la seva revista *Dadaísta "391"*.

¹ Pestaña, Àngel: **Terrorismo en Barcelona**, Planeta 1979. pág 84

Però sobretot aquella Barcelona de 1914 a 1918 es converteix en l'epicentre del submón de l'espionatge i contraespionatge industrial i polític, amb l'exponent màxim de la figura del Baró de Koening. No és estrany que Barcelona es convertí en la capital mundial de l'espionatge. Fins i tot per part de la burgesia catalana, va acusar la CNT d'estar subvencionada pel govern alemany que tractava, de crear conflictes a les fàbriques catalanes que majoritàriament treballaven per als aliadòfils².

Mentrestant moria al carrer Casanovas núm. 32, 2n 2a de Barcelona moria l'avi de l'anarquisme espanyol, Anselmo Lorenzo el 30 de novembre de 1914. Aquest és un fet de gran commoció i transcendència per al moviment obrer català, ja que amb la desaparició de la figura de l'avi, es perd també l'apòstol de la tolerància, aquell gran gentilhome que era capaç d'aglutinar totes les tendències de l'obrerisme³.

Durant aquest temps 1914-1915, comencen a aparèixer de nou i regularment les publicacions llibertàries com Solidaritat Obrera, Terra i Llibertat, Bandera Roja, etc.

El 1915, és nomenat Secretari del Comitè Nacional de la CNT, Manuel Andreu, que a més elaborava pràcticament ell sol, el diari "Solidaridad Obrera". Andreu també havia substituït Josep Negre en el càrrec de secretari del Comitè Regional de la CNT⁴.

Al maig de 1916 José Borobio serà nomenat director del diari de "Solidaritat Obrera" càrrec que exercirà durant una temporada, tornant a ocupar-lo novament el 1917.

En 1916 UGT i CNT signen, a final d'aquell any, el dia 9 de desembre a Saragossa una aliança revolucionària, i fins i tot homes com Salvador Seguí que estan per la unitat sindical intenten una fusió de les dues sindicals que no va arribar a plasmar-se mai.

² Ángel Pestaña **op. cit**; P. 83 ..

³ LORENZO, Anselmo: **El Banquete de la vida. (Con un Esbozo Biográfico de Anselmo Lorenzo por Manel Aisa)**. Ed. Sintra Barcelona 2007 P.96

⁴ Huertas Claverias, Josep M^a **Obrers a Catalunya L' Avenç** 1982 P.156

Un dia abans de la vaga el president del Foment del Treball Nacional Guillem Graell, a on argumentarà entre altres coses la necessitat del treball de la bona marxa del país, Barcelona estava pressa militarment per l'exèrcit per lo què poca cosa podien fer els vaguistes, en aquell moment l'alcalde de Barcelona era el segon marquès d' Olérdola Manuel Rius.

El 18 de desembre de 1916, esclatarà la "Vaga General de la Subsistència" a tot l'Estat espanyol, a on les dones del sector del tèxtil tenien un especial protagonisme, Barcelona serà seguida pels obrers i obreres majoritàriament, excepte en els tramvies que anaven fortament custodiats per la Guàrdia Civil. El Comitè de vaga estava instal·lat al Centre Obrer del carrer Mercaders nº25. La vaga va durar un dia a l'establir-se un pacte entre el governador i els cenetistes, que consistia en la posada en llibertat dels detinguts inclosos director i redactors de Solidaritat Obrera, detinguts uns dies abans, acusats d'incitació a la rebel·lió i la vaga. Eren José Borovio, Antonio Amador, Martí Barrera, Jaume Roca, Enrique Tarrés, Alex Gil, Francisco Melero, i José Arbós⁵.

El 1917 és proposat per a director de "Solidaridad Obrera" Felip Cortiella, però aquest rebutja la proposta al no acceptar els cenetistes que "Solidaridad Obrera" es converteixi en un diari bilingüe, Castellà / Català, S'obria així implícitament dins del moviment llibertari un fals debat sobre "l'Internacionalisme" de les llengües.

El 5 de març de 1917 a un article publicat al núm. 491 "Solidaridad Obrera" el Comitè Regional de la CNT amb Salvador Seguí al capdavant, presenta la seva dimissió del càrrec -amb ell estaven Francisco Miranda, Martí Barrera, Josep Climent i Enrique Roda, dins d'aquella "Soli" s' explica àmpliament la decisió.

El 27 de març del 1917 a la sortida del Mítting celebrat a la Casa del Poble de Barcelona, els oradors de l'acte, Salvador Seguí, Àngel Pestaña i Àngel Lacort seran detinguts per uns dies, en realitat Lacort ja havia estat

⁵ Las noticias 19 y 20, 21 de diciembre 1916; Solidaridad Obrera 419, 22 de diciembre 1916

detingut a Madrid i ni tan sols havia arribat fins a Barcelona i tots els companys continuaven buscant-lo⁶.

Aquest 1917, serà també un any compulsiu per al país. Cap a mitjans de març el Govern de la monarquia estava presidit per García Prieto i el seu Ministeri de Defensa era el general Aguilera. Però dins de l'exèrcit hi havia un corrent que agrupava la majoria dels militars que xocava frontalment amb els organismes del Ministeri de Defensa, el cap més important d'aquest moviment militar era el coronel Benito Márquez, destinat a la Plaça de Barcelona, que el 25 de maig de 1917 aquest va ser detingut amb alguns dels seus homes i tancats al Castell de Montjuïc, cinc dies més tard de l'1 de juny esclata gairebé com una bomba en els cercles polítics la declaració de la "Junta de Defensa", demanant la llibertat de Márquez i dels seus companys, a més de proclamar els grans valors morals i patriòtics de la pàtria, respectant a la Monarquia vigent, però qüestionant el desviacionisme del govern que presideix ara mateix García Prieto.

El Govern no va poder més que cedir a les pressions, posant en llibertat als detinguts, i dimitir en ple, sent reemplaçat per un nou Govern format per Eduardo Dato.

Des de Catalunya la Lliga Regionalista de Francesc Cambó acollí amb simpatia al moviment de la "Junta de Defensa Militar" tot que uns anys abans van ser aquests mateixos militars, els que van assaltar la redacció dels diaris "Cu-Cut" i "La Veu de Catalunya ". No obstant això, i per descomptat, republicans, socialistes i anarquistes de Barcelona acollien amb molts recels aquestes manifestacions militar.

El 9 de Juliol de 1917 mor d'un tret a l'abdomen, el president del Sindicat de Fumistas i similars de la CNT, Josep Climent, els fets van passar al carrer La Lluna molt a prop del local social obrer⁷.

En aquesta Espanya convulsa, el Comte de Romanones demanà al Rei que dissolgui el Congrés, cosa que provocà el malestar dels diputats, sobretot de sectors esquerrans o nacionalistes, En conseqüència, es convoca una reunió a

⁶ Solidaridad Obrera 516, 30 de marzo 1917

⁷ Porcel, Baltasar. *La revuelta permanente*. Barcelona: Planeta, 1978 P.83

Barcelona -coneguda com l'Assemblea de Parlamentaris- que, després de diversos intents aconseguí reunir-se el 19 de juliol al Palau de Belles Arts de Barcelona. Aquesta assemblea tractada d'ilegal pel Govern d'Eduardo Dato va ser prohibida pel governador civil de Barcelona Sr. Matos, en una entrevista que va mantenir amb el nomenat president de l'assemblea Raimon de Abadal.

El 13 d'agost de 1917 esclatà la Vaga General a tot l'Estat Espanyol. A Madrid, el seu comitè de vaga format per Francisco Largo Caballero, Daniel Anguiano, Julián Besteiros, Àngel Saborit que poc després seran detinguts, tots ells eren del Partit Socialista i de la UGT, mentre que el comitè de vaga a Barcelona estarà format pels cenetistes: Salvador Seguí, Àngel Pestaña, Genaro Minguet, Jaume Aragó, José Viadiu, Francesc Miranda, Martí Barrera, Manuel Valero i Tomás Herreros⁸. **Porcel, Baltasar La revuelta permanente P.88.....)**

Uns dies abans, havia esclatat a tota Espanya la Vaga Ferroviària de MZA, que va tindre un fort impacte.

Però tornant a Barcelona- que és principalment el que ens pertoca en aquest estudi-, les barricades cenetistes es van instal·lar sobretot al Districte V, almenys així ens les descriu amb detall Adolfo Bueso. Estaven instal·lades en les confluències dels carrers Cadena / Hospital , Cadena / Sant Pau, Hospital / Passatge Sant Bernardino, etc. El saldo d'aquests cinc dies de vaga a Barcelona serà de 17 morts a més de numerables detencions⁹.

l'exèrcit no va perdre el temps i va ocupar la ciutat, com tenia de costum, i no solament això, sinó que, al voltant de les rondes de la ciutat, una patrulla de soldats comandada per un tinent coronel es dedicà durant el primer dia a enganxar bans de declaració de guerra¹⁰.

⁸ **Porcel, Baltasar Op.cit P. 88.....)**

⁹ **Porcel, Baltasar op cit P.88 i BUESO, Adolfo: Recuerdos de un cenetista De la Semana Trágica (1909) a la segunda república (1931). Ed. Ariel Barcelona 1976**

¹⁰ **Las Noticias 16-8-1917**

Un altre de les iniciatives militar del moment- en una repressió que recordava els temps de la Setmana Tràgica-, va ser que l'exèrcit demanà la incorporació a files dels excedents de cupó, és a dir, de tots els joves dels barris obrers de la ciutat. la premsa d'aquells dies els marcà i assenyalà perquè s'incorporesin a files immediatament¹¹.

Un altre dels fets destacables del moment va ser que, com la vaga propiciava l'escassetat d'aliments, alguns botiguers aprofitaren l'ocasió per encarir els productes alimentaris. L'ajuntament de Barcelona veient aquesta pràctica castigà a alguns del botiguers, sobre tot de mercats de la ciutat¹².

Aquesta vaga va provocar molts acomiadaments, sobretot dels anarcosindicalistes que havien agafat notorietat. així tenim el cas singular del cenetista Elías García, que havien estat acomiadat dels Ferrocarrils MZA on treballava, encara que ell cada mes es presentava el dia de cobrament a les oficines de la seva empresa i, a punta de pistola reclamava i rebia el seu salari. Al tercer o quart mes el vigilant de l'empresa i dos policies van anar a per Elías García i, en l'enfrontament, van morir dos policies així com el vigilant, per el que Elías García Segarra va haver de fugir a França¹³

Elias era natural de Lleó i treballava a la companyia de ferrocarrils pel que va ser traslladat a Barcelona on van ocórrer els fets esmentats concretament era el 12 de juliol de 1918 quan la policia es presenta al seu domicili carrer Sardenya 129 per detenir-lo i van ser rebut a trets morint els guàrdies Ramón Manau, Ricardo Baró i el propietari del pis Ricardo Corregé¹⁴.

A finals d'aquest any de 1917, les Escoles Racionalistes prenen el seu primer impuls quan Juan Roig Rodó es posa al capdavant de l'Escola Racionalista "La Llum" del carrer Alcolea de la barriada de Sans. Un any més tard gràcies a l'esforç del sindicat art Fabril i Tèxtil de la CNT, anys més tard Joan Puig Elías faria el propi dins l'Escola

¹¹ Las Noticias 18-8-1917

¹² Las Noticias 16-8-1917

¹³ Las Noticias 16 de febrero 1921

¹⁴ Las Noticias 21 de abril de 1921

Racionalista "la Farigola" que després, uns anys després canvia de nom "Natura" a la barriada del Clot¹⁵ **Safón, Ramón: La educación en la España revolucionaria. Ed La Piqueta Madrid 1978 p.148**

Al començament de 1918, el 8 de gener a la tarda és assassinat l'empresari català Josep Albert Barret. Diversos cenetistes serien detinguts per aquest fets, quan la realitat era una altra ben diferent: la trama havia començat als despatxos d'espionatge alemany del baró alemany Von Rolland (Koëning) amb la col·laboració de Bravo Portillo, ja que pel que sembla la fàbrica del Sr. Barret feia espoletes d'artilleria per a l'exèrcit francès. Per organitzar aquest assassinat, Portillo va recórrer al xantatge amb Eduard Ferrer aleshores president del Sindicat Metal·lúrgic de la CNT i aquest davant la pressió, i les amenaces d'assassinat de la seva filla, es va veure forçat a reclutar la mà executora. A partir d'aquell moment es convertiria en un assidu confident de Portillo¹⁶

La repressió policial es va canalitzar immediatament cap els sectors cenetistes, de manera que a partir d'aquell moment els anarquistes van veure la necessitat d'agrupar-se en grups d'afinitat que no sobrepassaven mai les 5 o 6 persones, que actuaven completament al marge del sindicat i amb molt sigil, recorrent al sindicat en comptades ocasions per rebre el seu suport.

Així l'ex-comissari Manuel Bravo Portillo va esdevenir el principal enemic dels grups d'afinitat i de la CNT. A Àngel Pestaña aviat li arriba una documentació de pròpia mà de Bravo Portillo adreçada al Baró Von Rolland (Koenning) on aquest li dóna a conèixer els vaixells espanyols carregats amb productes per als aliats, per tal evident que la flota alemanya els pugui interceptar i torpedinar.

Ja entrat l'any de 1918 se celebrà a Madrid la Conferència Nacional Anarquista que seria l'embrió de la posterior FAI. A Barcelona se celebra el Congrés Regional de Sants els dies 28,29,30 de juny i 1 de juliol a l'Ateneu Racionalista de Sans, del carrer Vallespir 12, d'on sortirà el projecte

¹⁵ **Safón, Ramón: La educación en la España revolucionaria. Ed La Piqueta Madrid 1978 p.148**

¹⁶ **Ángel Pestaña, Terrorismo en Barcelona pág. 88 a 95, Planeta 1979.**

de Sindicat Únic de Ram i Indústria que agrupava els diferents oficis d'un mateix sector¹⁷.

Uns dies més tard, concretament el 5 de juliol de 1918, reunits de nou en assemblea de la Federació Local de CNT a Barcelona, Salvador Seguí fou elegit nou secretari del Comitè Regional de la CNT a Catalunya.

Un dels primers mítings per explicar els acords del Congrés de Sans va ser organitzar el Sindicat d'Arts Gràfiques en el "Asiàtic" del carrer Roser 33 de la barriada del Poble Sec entre els oradors hi havia el nou Secretari nacional Manuel Buenacasa, que havia sortit de un mandat del congrés de Sans i una posterior reunió realitzada 30 de juliol del 1918.

A finals d'aquell estiu de 1918, la CNT comptava amb mig milió d'afiliats a Catalunya i 250.000 a la resta d'Espanya gairebé tots ells a Andalusia.

En la tardor d'aquell any 1918 es va produir una epidèmia de grip espanyola que va ser devastadora a la ciutat de Barcelona que recordava l'epidèmia de tifus de 1914 on molts barcelonins es deixaven la vida¹⁸.

Manel Aisa Pàmpols

article publicat a la revista Enciclopèdic núm. 42 febrer 2019

dossier 1919 de la Vaga de la Canadenca al locaut.

¹⁷ CNT Congreso de Sants Memoria del Congreso de Sociedades obreras de la Región Catalana celebrado los días 28,29,y 30 de junio y 1 de julio de 1918 66 pág

¹⁸ Ribé, Manuel **Memorias de un funcionario** ediciones Marte Barcelona 1963 P.71



Estació de França